

HET GRAFISCH WERK VAN SALVADOR DALI

Het grafische werk van Dalí verdient speciale attentie. Uit verscheidene bronnen weten we dat Dalí op jonge leeftijd de grafische technieken bestudeerde en de Stedelijke School voor Grafiek te Barcelona volgde. Zijn naaldgravures op koper en etsen werden enorm geapprecieerd door een groep van verzamelaars. Deze werken werden op een beperkte oplage gedrukt, en werden door de meester zelf genummerd en getekend.

Zoals ieder gecultiveerd persoon was Dalí enorm geïnteresseerd zowel in literatuur als in de wereld van de schilders-graveerders. Hier valt te noteren dat zij niet exclusief professioneel waren op vlak van de grafiek, maar dat kunstenaars deze technieken van artistieke druk gebruikten als bijkomend middel van extrapolatie van hun eigen betekenisvolle taal; provocante of fantastische beelden van individualiteit.

Zoals reeds eerder vermeld onderscheidde Dalí zich op het vlak van meesterlijke grafiek. Gedurende zijn leven illustreerde hij een 100-tal stukken met grafische technieken, geïnspireerd op bekende onderwerpen van literaire tot historische werken. Eén van de meest bekende werken is de illustratie van Georges Hugnet's boek 'Onan', van 1934, het is een ets in dewelke Dalí voor de eerste keer zijn acuut instinct voor provocatie van de kijkers uitdrukte. Dalí verklaart in een voetnoot dat deze gravure het resultaat is van zijn 'graphisme automatique': "Un spasmographisme, obtenu avec la main gauche tandis qu'avec la droite je me masturbais jusqu'au sang, jusqu'aux os, jusqu'aux élices du calice".

In 1933 ontmoette Dalí Albert Skira, een Zwitserse uitgever, in Picasso's studio. Picasso zelf suggereerde Skira om aan Dalí de illustratie van Lautréamonts 'Chants de Maldoror' toe te vertrouwen. Dit boek werd in 1934 geplubliceerd en wordt beschouwd als één van zijn meesterwerken. Het werd geschreven door Isidore Ducasse, geboren in 1846 in Montevideo (Uruguay) uit Franse ouders, die 'Comte de Lautréamont' als pseudoniem gebruikte. Het werk bestaat uit een reeks gezangen die ongewone, vreeswekkende, buitengewone en vreemde

gebeurtenissen oproepen, verhalend met opgewonden schrift. De weinige critici die eerst dit boek behandelden, zagen het enkel als een manifestatie van een gestoorde geest. Enkel in 1918, ontdekten enkele jonge dichters Lautréamonts voorkennis en zijn aanleg voor het mysterieuze, waarmee hij niet enkel grappige maar tevens gebruikelijke beelden opriep.

Veel andere boeken volgden deze eerste werken. Het zijn wat de Fransen 'Editions Illustrées' noemen en het stelde de kunstenaar in staat om met zijn talent, zijn surrealisme en zijn fantasie, onerische, fetichistische en soms alchemistische interpretaties te geven aan verscheidene literaire werelden, gebruik makend van de expressiviteit van tekens, beelden en kleuren.

Dalí gebruikte dikwijls de suggestie van kleur in zijn grafisch werk, samen met de suggestie van vormen, wat meer verband houdt met zijn persoonlijke en unieke stijl. Poussin zei : "Kleuren zijn in het schilderen een soort verleiding om zowel het oog als de schoonheid te verlokken, zoals verzen in poëzie een verlokking voor het oor zijn".

Dalí gebruikte in zijn grafisch werk steeds zeer verfijnde grafische technieken en hij ontwikkelde zijn eigen creatieve inspiratie waarbij hij in de beelden het beste van zichzelf gaf. Zij betoverden mensen over de ganse wereld en boeiden de meest veeleisende verzamelaars zowel als vele internationale musea.

Franco Passoni.

Salvador Dalí : biografie

1904 Op 2 mei wordt Dalí in Figueras geboren. Als notariszoon werd hij enorm verwend, enkel de toegang tot de keuken was hem verboden. Toen Dalí de schilderijen van Ramon Pichot zag, besloot hij schilder te worden. Hij werd hierin gesteund door de familie Pichot.

1918 Tijdens een tentoonstelling in het stadstheater van Figueras dwingen zijn eerste schilderijen de bewondering af van de critici.

1919 Hij publiceert in plaatselijke tijdschriften meerdere artikelen over de meesters van de schilderkunst en de gedichten 'Quand les bruits s'endorment'.

1921 In februari sterft zijn moeder. Hij wordt in oktober op de Hogeschool der Kunsten in Madrid aangenomen. In het studentenhuis raakt hij bevriend met Garcia Lorca en Luis Bunuel.

1923 Hij wordt van de Hogeschool verwijderd na kritiek op zijn professoren en door er onrust te veroorzaken.

1925 Vakantie met Garcia Lorca. Eénmanstentoonstelling in galerie Dalmau in Barcelona.

1926 Eerste reis naar Parijs en ontmoeting met Picasso. Definitieve verwijdering van de Hogeschool.

1927 Hij vervult zijn militaire dienst en publiceert 'San Sebastia'. Hij ontwikkelt de esthetiek der objectiviteit.

1928 Hij schrijft met Lluís Montanya en Sebastia Gasch 'Het Gele Manifest'.

1929 Hij draait samen met Luis Bunuel de film 'Un Chien Andalou' die hun officiële intrede in de Parijse Surrealistengroep markeert. Ontmoet via Miro de surrealist Tzara en Paul Eluard. In de zomer verovert hij de vrouw van Eluard, Gala, wat leidt tot een breuk met zijn vader.

1930 Eerste aanzet tot de paranoïde - kritieke methode. In het tijdschrift 'Le Surréalisme au service de la revolution' verschijnt 'l'Ane pourri', en bij Editions Surréalistes het boek 'La femme visible'. Hij koopt een vissershut in Port Lligat en zal daar het grootste gedeelte van zijn tijd met Gala doorbrengen.

1931 Bij Editions Surréalistes verschijnt het gedicht 'l'Amour et la Mémoire'.

1932 Hij neemt deel aan de eerste expositie van de surrealisten in de Verenigde Staten en schrijft het scenario voor Babaouo, één van zijn vele niet gereali-seerde filmprojecten.

1933 In het tijdschrift Minutare publiceert hij zijn eerste artikel 'De la beauté terrifiante et comestible de l'architecture modern-style'.

1934 Naar aanleiding van het werk 'Het raadsel van Wilhelm Tell' komt het tot een meningsverschil met de surrealisten en Andre Breton. Zijn expo in New York is een enorm succes. In Parijs verschijnt het door Dali geïllustreerde 'Les Chants de Maldoror' van Lautremont.

1935 Publicatie van het boek 'La conquête de l'irrationnel'

1936 Burgeroorlog in Spanje.

1937 Hij schrijft het scenario voor de Marx Brothers en ontmoet in New York Harpo Marx. Hij schildert en schrijft gelijktijdig 'De Metamorfose van Narcisus' een toepassing van de paranoïde-kritische methode. Hij creëert verschillende kleding en hoeden-ontwerpen voor Elsa Schiaparelli. Wegens zijn ongepaste uitlatingen over Hitler laat Breton hem door de surrealisten veroordelen.

1938 Hij neemt deel aan de internationale tentoonstelling van de surrealisten in Parijs, bezoekt Freud en maakt meerdere portretten van hem.

1939 Definitieve breuk met de surrealisten. In publiceert in de Verenigde Staten het boekje 'Declaration of the independence of the imagination and the rights of man to his own madness'. Ontwerpt voor het ballet 'Bacchanal' het libretto en de decors.

1940 Na een korte stop te Parijs keren Dali en Gala terug naar New York waar ze in ballingschap zullen leven tot 1948.

1941 Dalì-Miro expositie in The Museum of Modern Art in New York.

1942 In de Verenigde Staten verschijnt de door hemzelf geïllustreerde autobiografie 'The secret life of Salvador Dalì'.

1944 Publicatie in New York van zijn enige roman 'Hidden Faces'

1946 Hij tekent verschillende ontwerpen voor de tekenfilm productie met Walt Disney en ontwerpt decors voor de film 'Spellbound' van Alfred Hitchcock. Hij illustreert 'Mac Beth' Van Shakespeare.

1948 In de Verenigde Staten verschijnt 'Fifty secrets of magic craftsmanship'

1949 Dalì en Gala keren terug naar Europa. Hij ontwerpt decors voor Peter Brook en Lucino Visconti. Hij schildert de reeks 'de Madonna van Port Lligat'.

1951 Hij publiceert in Parijs 'Manifeste Mystique' waarmee zijn corpusculaire periode aanbreekt.

1952 Hij exposeert in Rome en Venetië. Het is de tijd van zijn nucleaire mystiek.

1953 Hij houdt een succesvolle lezing aan de Sorbonne over de fenomenologische aspecten van de paranoïde-kritieke methode.

1954 Begin van de opnames voor 'l'Histoire Prodigieuse de la Dentellière et du Rhinocéros'.

1956 Tentoonstelling in de National Gallery in Washington.

1958 Dali presenteert tijdens een happening op 12 mei in het Théâtre de l'Etoile in Parijs een 15 meter lang stokbrood.

1959 Hij toont de wereld in Parijs zijn 'Loopei'.

1960 Hij schildert grootschalige mystieke werken als 'Het Oecumenisch Concilie'

1961 Premiere van het 'Ballet de Gala' . Libretto en decor zijn van Dali, de choreografie van Maurice Béjart. Hij heeft in Parijs een lezing over de mythe van Castor en Pollux.

1962 Robert Descarnes publiceert 'Dali de Gala'.

1963 Hij publiceert het boek 'Le mythe tragique de l'Angelus de Millet' en kent het station van Perpignan een doorslaggevende rol toe in de constitutie van het Heelal. Uitgave van door Dalì geïllustreerde boek 'La Divine Comédie' door Dante.

1964 Gilles Néret en Robert Descharnes organiseren in Tokyo de eerste grote Dalì-overzichtstentoonstelling. Dalì publiceert het boek 'Journal d'un Génie'.

1966 Hij publiceert in Parijs het boek 'Lettre ouverte à Salvador Dalì'

1967 Uitgave in Milaan van de geïllustreerde 'Biblia Sacra', van 'Les Poèmes secrets' van Apollinaire en 'Poèmes' van Mao Tse Toung.

1971 Opening van het Salvador Dalì Museum in Cleveland met de collectie van E. A. Reynolds Morse, die in 1982 naar St.-Petersburg zou verplaatst worden.

1973 Hij publiceert in Parijs 'Les Diners de Gala'.

1974 Uitgave in Parijs van de geïllustreerde 'Les Amours Jaunes' van Corbiere en 'Moïse et le Monotheïsme' van Freud.

1977 Hij publiceert in Parijs 'Les Vins de Gala'.

1978 Dalì ontdekt het werk van René Thom over de mathematische catastrofetheorie. In april exposeert hij in het Guggenheim museum met zijn hyperstereoscopische schilderijen. In mei wordt hij in de Académie des Beaux-Arts in Parijs opgenomen

1979 Het Centre Pompidou in Parijs organiseert een groot Dalì-retrospectief, aansluitend getoond in de Tate Gallery in London.

1982 Op 10 juni sterft Gala. In juli wordt Dalì de titel Marquès de Pubol verleend. Hij woont vanaf nu in het kasteel in Pubol, een geschenk van Gala.

1983 Introductie van het parfum Dalì. In Madrid wordt een belangrijke Dalì-retrospectieve gehouden, later ook te zien in Barcelona. In mei schildert Dalì zijn laatste schilderij 'De Zwaluwstaart'.

1984 Tijdens een brand in een kamer in het kasteel van Pubol loopt Dali grote brandwonden op. Robert Descarnes publiceert 'Dalì-die Eroberung des Irrationalen. Sein Werk-Sein Leben.' In het Pallazzo dei Diamanti in Ferrara wordt een Dalì-retrospectieve gehouden.

1985 Publicatie in Barcelona van het scenario voor de opera-gedicht 'Entre Dieu'.

1988 Eerste Dali-expositie in de Poetkin Museum te Moskou.

1989 Op 23 januari sterft Dalí aan een hartstilstand in de Torre Galatea, waar hij sinds de brand in het Kasteel Pubol woonde. Hij wordt op zijn verzoek bijgezet in de crypte van zijn Theatermuseum in Figueras. Hij laat per testament zijn hele vermogen na aan de Spaanse Staat.

“Mijn werk is een weerspiegeling, één van de vele weerspiegelingen
wat wat ik tot stand breng, wat ik schrijf, wat ik denk”

“”Mijn schilderwerk is slechts een klein deel van mijn cosmogonie”

SALVADOR DALI

Toen deze collectie voor de eerste keer in 1982 getoond werd in de Koninklijke Kapel te Barcelona, had de heer Jordi Pujol, President van de Generalitat de Catalunya, net de Gouden Medaille, grootste eretitel van de Catalaanse Regering voor zijn beroemde onderdanen, aan Salvador Dali overhandigd. In het decreet van deze concessie wordt bepaald: “Dali is één van de genieën die het meest paradigmatisch zijn in de kunst van de 20e eeuw en één van de belangrijkste figuren van de geschiedenis van de plastische kunsten van alle tijden”, vervolgens: “zijn werk onthult altijd zonder enige dubbelzinnigheid zijn Catalaanse herkomst, die zich reflecteert in vele symbolen uit zijn streek, die eindigt aan de zo geliefde blauwe horizon van het Middellandse zee, Port Lligat in de Emporda.

Deze expositie is opgedragen aan een Dali die veelal ongekend is door het grote publiek en toont een man met een rijke cultuur die openstaat voor alle vormen van experiment. Deze expositie maakt het ook mogelijk om de veelzijdigheid van deze grote Catalaan te loven.

Boeken, documenten, tijdschriften en manuscripten getuigen allen van zijn waardevolle bijdrage aan de Catalaanse artistieke en literaire avant-garde vanaf de jaren vlak na de eerste wereldoorlog tot en met de glorieperiode van de Surrealistische beweging in Frankrijk. Vast staat dat het zijn meest creatieve en actieve jaren waren, tijdens dewelke grote mythes geboren werden en theorieën ontstonden die hijzelf in menig boek en artikel uiteenzet.

Dali illustreerde zowel zijn eigen artikels als de grote klassiekers van de literatuur, waarbij de originaliteit en de kracht van de tekeningen harmonieren met de universaliteit van de werken. “La Divine Comedie”, “Don Quichote”, “le Decameron”, “Le Paradis Perdu”, “Les Poèmes secrets d’Apolinaire”, “La Sainte Bible”, “L’Art d’Aimer”, “La Vie est un Songe”, “Alice au pays des Merveilles”, zijn enkele van de vele geïllustreerde boeken.

Naast zijn kritische teksten, poëtische teksten, gedenkschriften, manifesten, diverse documenten, zijn de boeken van Dali een aanvulling; weliswaar minder gekend dan zijn schilderijen, maar daarom niet minder belangrijk voor de cultuur in onze eeuw.

Joan Guitart i Agell

Conseller de Cultura

Generalitat de Catalunya

SALVADOR DALI : DE COMPLEXITEIT VAN EEN GENIE

Het recente overlijden van Salvador Dalí op 23 januari '89 in Figueras, heeft grote internationale belangstelling gewekt en een bredere dimensie verleend aan deze Catalaanse schildersfiguur, die kan beschouwd worden als één van de meest controversale en op dit ogenblik meest interessante persoonlijkheden uit de kunstgeschiedenis van deze eeuw.

De persoonlijkheid van Salvador Dalí dient onvermijdelijk vanuit een polyvalent perspectief te worden belicht. Schilder, beeldhouwer, tekenaar, illustrator, ontwerper van voorwerpen, prozaschrijver, dramaturg, dichter, cineast samen met Bunuel, ontwerper van grote publieke spektakels en veroorzaker van schandalen ... het zijn allemaal gezichten van eenzelfde personage dat door de enen als een echt genie wordt beschouwd en door de anderen aanzien wordt als een "geldzuchtige" (avidadollars), enkel op zoek naar gemakkelijke propaganda en het spectaculaire. Al deze karakteristieken maken van hem één van de wonderbaarlijkste figuren van de historische avant-garde, want Dalí heeft de grenzen van het beroep, de techniek of de schilderstijl overschreden, teneinde meer te worden dan een conventioneel artiest. Dalí is een artiest geworden in de breedste en rijkste zin van het woord, boordevol fantasie en verbeelding, met een reeds uit zijn kinderjaren daterende voorliefde voor de provocatie, een artiest die tenslotte zijn carrière beëindigd heeft, begraven in het Theatermuseum in Figueras, hoofdzetel van zijn eigen stichting.

De ware verdienste van Salvador Dalí is hoe hij niet enkel zijn gevarieerd talent kon koppelen aan een opmerkelijke artistieke productie maar ook hoe zijn exentrieke levenscyclus geuit wordt in zijn werken, altijd ergens tussen de boutade en het intellectualisme.

Dit genie van de aarde van Ampurdà kan vanuit artistiek, sociologisch, filosofisch, moreel, politiek en vooral psychologisch standpunt beschouwd worden : centraal in zijn werk is telkens weer het personage, het individu, de ware intellectueel die zich verbergt achter een opportunistisch masker waar schizofrenie en publieke relaties geafficheerd worden. Dalí genoot van een grote populariteit, die niet persé verbonden was met zijn kunst, maar die hij vurig nastreefde.

Meer dan eens zei hij : "gans mijn oeuvre is een weergave, één van de ontelbare weergaven van wat ik doe, schrijf en denk". Dit doen, schrijven en denken maakten van hem een universeel bewonderd figuur, tegelijkertijd verworpen door de meest vooraanstaande intellectuelen of avantgardistische groepen waaraan hij evenwel zijn zin voor kritiek en polemieek overleverde.

Aldus verlegde Dalí de grenzen van een strikt vormgevende roeping, hij wou zijn leven leven in de meest radicale betekenis van het woord.

Het werk van Dalí is een weergave van zijn innerlijke wereld, van de monsters van zijn onderbewustzijn, van een strijd tegen familiale en sociale banden en getuigt van de grote wil van Dalí om met de moderne tijd in harmonie te leven.

Psychologie, cinematografie, wiskunde, technologie, fysica, scheikunde en andere disciplines die Dalí met nieuwsgierigheid benaderde, onthullen de

zoektocht van een artiest die in een voortdurende psychologische verscheuring leefde en bij wie de gevoeligheid zich voedt met geweld en masochisme.

Daarom heeft hij zich nooit kunnen onderwerpen aan het ouderlijk gezag of kunnen aanpassen aan de discipline van de school van Schone Kunsten van Madrid (hij werd uit de school gezet), of aan een politiek regime (domein waarin hij bijzonder contradictorisch was), zelfs niet aan een 'gewone' artistieke carrière. Dalí heeft op zijn manier geleefd, hij heeft van zijn leven een kunstwerk gemaakt dat doorheen zijn creaties populariteit verwierf. Dit is een verdienste die niemand hem kan tegenspreken en die hijzelf meer dan eens bevestigde zoals in het beroemde manifest 'Mi Lucha' waarin hij zegt :”tegen de eenvoud, complexiteit, tegen de eenvormigheid, verscheidenheid, tegen het collectieve, het individuele, tegen de politiek, de metafysica, tegen de revolutie, de traditie, tegen de geneeskunde, de magie, tegen het scepticisme, het vertrouwen, enz. ..”

Van deze zo verscheiden Dalí treden vandaag twee vrijwel ongekende facetten op de voorgrond. Dalí als illustrator en schrijver van boeken en Dalí die zich uitleeft in een surrealistische beeldhouwkunst die ons via de verbeelding naar de realiteit brengt.

Dalí's passie voor boeken en de bibliofilie stamt uit zijn kindertijd. In zijn 'El Pays de Salvador Dalí' vertelt de Ampurdaanse schrijver Josep Pla ons dat Dalí in zijn huis in Port-Lligat een grote hoeveelheid boeken bewaarde, gelezen boeken met aantekeningen en onderlijningen en werkelijk 'gebruikte' boeken. De leeshongerige Dalí ontleende beelden in deze literatuur om ze verder uit te werken en te ontwikkelen zowel in de boeken die hij schreef (sommige waren van bijzonder goede creatieve kwaliteit) als in de universele literaire werken die hij illustreerde.

Hetzelfde kan gezegd worden van de beeldhouwer Dalí die figuren, volumes, en voorwerpen schiep vanuit een rijke fantasie qua vorm en in de meest diverse materialen.

Alles kan door kunst omgezet worden in een levendig voorwerp. Brons, goud, de meest diverse metalen, edelstenen, gevonden voorwerpen verrijken een sculptuur die gewilliger staat tegenover lichamelijke vervormingen en optische illusies dan de zuiverheid van de derde dimensie.

Meer nog dan illustrator van boeken en beeldhouwer is Dalí ook een geniaal en creatief auteur, een transformator van symbolen en een liefhebber van decadente stukken.

Allegorieën, metaforen, familiemythen, sexuele symbolen, het spel van de dubbele betekenis, worden in deze onbepaalde, irrealistische en magische wereld, waar zowel rationaliteit als irrationaliteit aanwezig zijn, op de unieke wijze van Dalí herwerkt.

Zijn werk werd ongetwijfeld beïnvloed door het buitengewone Catalaanse landschap met zijn Mediterraan karakter, de streek Ampurdà, waar Dalí geboren werd, leefde en stierf. Bepalend was vooral Port Lligat, de plaats waar hij woonde tegenover Capo di Creus, voor Dalí een quasi bovennatuurlijk oord, waar hij met occulte krachten sprak.

Een behekst landschap, waarover de krachtige noorderwind raast, uitgesleten door zeestormen die de Costa Brava getekend en gebeeldhouwd hebben, een oord waar volgens de traditie heksen zouden leven en tovenarij zou bestaan. Legende of realiteit, Dalí's obsessie voor dit landschap is ongetwijfeld een fundamentele component in zijn plastisch universum. Dezelfde artiest zei in zijn 'Confesiones inconfesables' : "Ik ben ervan overtuigd dat ik de Capo di Creus ben en dat ik de levendige kern van deze streek incarneer... ik ben onafscheidelijk van deze hemel, deze zee en deze rotsen, en voor eeuwig verbonden met Port Lligat, waar ik mijn onvervals genie en wortels heb verankerd."

Zijn illustraties, tekeningen, gravures, sculpturen, voorwerpen en juwelen zijn een mengsel van het fysische en het metafysische, het mythische en het lucide, het vrolijke en het transcendente. Zoals in zijn hele oeuvre schildert Dalí met authentieke beelden de mens, de dood, het leven, de sex, de ellende, de grootmoedigheid. Zijn fantasmen leven met zo'n verrassende kracht en talent dat Dalí een echte 'Maitre du Jeu' wordt, een waar en onvergelijkbaar artiest.

Daniel Giralt-Miracle

Directeur van het Museum voor Hedendaagse Kunst te Barcelona

Welke ook de plaats is dat een kunstwerk van Dalí in onze tijd inneemt 'Les Chants de Maldoror' blijven een belangrijk, meer zelfs, een uniek werk. Zijn werk in die periode is heel verschillend van wat hij later zal graveren. Op dat ogenblik maakte Dalí kleine tekeningen die ongetwijfeld tot de mooiste werken van heel zijn oeuvre behoren. Bepaalde schilderijen zijn gemaakt op hele kleine onderstellen, met microscopische penselen, wat Breton deed twifelen toen Dalí overschakelde op courante formaten.

Het grafisch werk had na de oorlog nog niet zo'n grote betekenis voor Dalí . Hij hield zich, na zijn terugkeer uit de Verenigde Staten, voornamelijk met schilderen bezig. Het was pas vanaf 1958 dat hij de lithografie als het ware ontdekt, met de illustratie van Don Quichotte die door zijn uitgever, Joseph Foret, besteld werd. Bij die gelegenheid wou Dalí, die verzot is op nieuwigheden, proberen om nieuwe technieken in te voeren. Hij begon de lithografie op een spectaculaire manier met schoten van een haakbus. Door het gebruik van de 'objectief toevallig' verkregen vormen, bouwt hij rond de plaatsen van inslag voorstellingen die enkel door het toeval geïnspireerd zijn.

Dalì zal op die manier nog twee of drie lithografiën maken voor 'Cavaliers de l'Apocalypse' maar verlaat deze methode kort daarna, waarschijnlijk omdat hij vond dat hij er al het mogelijk had uitgehaald.

Na deze verpozing zal Dalì terugkeren wij het koper, dat hij vanaf dan nooit meer zal verlaten. Wat de lithografiën betreft die kort nadien onder zijn naam zullen verschijnen, deze zijn gedrukt van aquarellen maar kunnen niet als originelen beschouwd worden, ondanks het belang die zij kunnen hebben. Men moet de uitgave van een 'catalogue raisonnée' van het grafisch werk van Dalì afwachten om het persoonlijk aandeel van Dalì in elke serie en in elke periode juist te kunnen bepalen.

In ieder geval zal het grafisch werk van Dalì na 1960 overvloedig zijn. Hij zal met wisselend succes de meest beroemde teksten illustreren, of teksten over het geloof : 'l'Apocalypse de Saint Jean' en 'la Mythologie' zijn zijn meest gekende werken. De gedichten van Ronsard, van Apollinaire, de serie 'Hippies' en 'Tauromachie' geven slechts een vaag idee van de ontzagwekkende productie in de laatste twintig jaar.

Ik vind het enkel spijtig, voor zover mij dat is toegestaan, dat deze heerlijke artiest soms heeft toegeven aan de gemakzucht, en dat hij, in een passioneel, maar overvol leven van werken van alle soorten, zowel litteraire als wetenschappelijk, zijn productie niet heeft weten te beperken, deze niet bij zich heeft gehouden, zonder zijn minst uitgewerkte kunstwerken te publiceren.

De meest recente techniek die door Dalì werd toegepast is het gezamenlijk gebruik van de staal-, de diamants- en de robijnnaald.

De diamantnaald vormt het essentiële van de tekening, en de robijnnaald maakt schaduwen en uiterst fijne details mogelijk. De staalnaald maakt de schaduwen merkbaarder en heeft kracht aan details die Dalì wil verduidelijken. Op die manier, met deze drie elementen, geeft hij kracht en vuur aan het behandelde onderwerp en vermijdt hij, zoals zo dikwijls gebeurt met alleen de graveernaald, de koude en academische kant die de zintuigen en de geest doet bevriezen.

Pierre Argillet

Dalì's Catalaanse afkomst is de sleutel tot een groot deel van zijn werk. Men zegt van Catalanen dat ze slechts kunnen geloven in het bestaan van die dingen die ze kunnen eten, horen, voelen, ruiken en zien. Hij maakte dan ook geen geheim van deze materialistische en culinaire inborst: "Ik weet wat ik eet, ik weet niet wat ik doe." Deze obsessie met het eetbare is zijn werk voortdurend terug te vinden.

Deze Catalaanse inborst komt ook naar voren als de aanwezigheid in veel van zijn werken van de vlakte van Ampurdà , voor hem het mooiste

landschap van de wereld. De Catalaanse kust vormde met haar mediterrane licht, het decor voor veel van zijn bekende werken; tussen de gespleten rotsen ligt de oorsprong van al zijn geliefde woekeringen: de fossielen, beenderen en antropomorfe verschijningen die zijn werk beheersen. Zijn geldzucht was waarschijnlijk net zo'n Catalaanse eigenschap, hij kreeg dan ook niet voor niks later van André Breton de naam 'Avida Dollars'. Dali was er ook zeer trots op Spanjaard te zijn.

Welke ook de plaats is dat een kunstwerk van Dali in onze tijd inneemt 'Les Chants de Maldoror' blijven een belangrijk, meer zelfs, een uniek werk. Zijn werk in die periode is heel verschillend van wat hij later zal graveren. Op dat ogenblik maakte Dali kleine tekeningen die ongetwijfeld tot de mooiste werken van heel zijn oeuvre behoren. Bepaalde schilderijen zijn gemaakt op hele kleine onderstellen, met microscopische penselen, wat Breton deed twifelen toen Dali overschakelde op courante formaten.

Het grafisch werk had na de oorlog nog niet zo'n grote betekenis voor Dali. Hij hield zich, na zijn terugkeer uit de Verenigde Staten, voornamelijk met schilderen bezig. Het was pas vanaf 1958 dat hij de lithografie als het ware ontdekt, met de illustratie van Don Quichotte die door zijn uitgever, Joseph Foret, besteld werd. Bij die gelegenheid wou Dali, die verzot is op

nieuwigheden, proberen om nieuwe technieken in te voeren. Hij begon de lithografie op een spectaculaire manier met schoten van een haakbus. Door het gebruik van de 'objectief toevallig' verkregen vormen, bouwt hij rond de plaatsen van inslag voorstellingen die enkel door het toeval geïnspireerd zijn. Dalí zal op die manier nog twee of drie lithografiën maken voor 'Cavaliers de l'Apocalypse' maar verlaat deze methode kort daarna, waarschijnlijk omdat hij vond dat hij er al het mogelijk had uitgehaald.

Na deze verpozing zal Dalí terugkeren wij het koper, dat hij vanaf dan nooit meer zal verlaten. Wat de lithografiën betreft die kort nadien onder zijn naam zullen verschijnen, deze zijn gedrukt van aquarellen maar kunnen niet als originelen beschouwd worden, ondanks het belang die zij kunnen hebben. Men moet de uitgave van een 'catalogue raisonnée' van het grafisch werk van Dalí afwachten om het persoonlijk aandeel van Dalí in elke serie en in elke periode juist te kunnen bepalen.

In ieder geval zal het grafisch werk van Dalí na 1960 overvloedig zijn. Hij zal met wisselend succes de meest beroemde teksten illustreren, of teksten over het geloof : 'l'Apocalypse de Saint Jean' en 'la Mythologie' zijn zijn meest gekende werken. De gedichten van Ronsard, van Apollinaire, de serie 'Hippies' en 'Tauromachie' geven slechts een vaag idee van de ontzagwekkende productie in de laatste twintig jaar.

Ik vind het enkel spijtig, voor zover mij dat is toegestaan, dat deze heerlijke artiest soms heeft toegeven aan de gemakzucht, en dat hij, in een passioneel, maar overvol leven van werken van alle soorten, zowel litteraire als wetenschappelijk, zijn productie niet heeft weten te beperken, deze niet bij zich heeft gehouden, zonder zijn minst uitgewerkte kunstwerken te publiceren.

De meest recente techniek die door Dalí werd toegepast is het gezamenlijk gebruik van de staal-, de diamants- en de robijnnaald. De diamantnaald vormt het essentiële van de tekening, en de robijnnaald maakt schaduwen en uiterst fijne details mogelijk. De staalnaald maakt de schaduwen merkbaarder en heeft kracht aan details die Dalí wil verduidelijken. Op die manier, met deze drie elementen, geeft hij kracht en vuur aan het behandelde onderwerp en vermijdt hij, zoals zo dikwijls gebeurt met alleen de graveernaald, de koude en academische kant die de zintuigen en de geest doet bevriezen.

Pierre Argillet

Dali's Catalaanse afkomst is de sleutel tot een groot deel van zijn werk. Men zegt van Catalanen dat ze slechts kunnen geloven in het bestaan van die dingen die ze kunnen eten, horen, voelen, ruiken en zien. Hij maakte dan ook geen geheim van deze materialistische en culinaire inborst: "Ik weet wat ik eet, ik weet niet wat ik doe." Deze obsessie met het eetbare is zijn werk voortdurend terug te vinden.

Deze Catalaanse inborst komt ook naar voren als de aanwezigheid in veel van zijn werken van de vlakte van Ampurdà, voor hem het mooiste landschap van de wereld. De Catalaanse kust vormde met haar mediterrane licht, het decor voor veel van zijn bekende werken; tussen de gespleten rotsen ligt de oorsprong van al zijn geliefde woekeringen: de fossielen, beenderen en antropomorfe verschijningen die zijn werk beheersen.

Zijn geldzucht was waarschijnlijk net zo'n Catalaanse eigenschap, hij kreeg dan ook niet voor niks later van André Breton de naam 'Avida Dollars'. Dalí was er ook zeer trots op Spanjaard te zijn.